

Каркач Андрій Володимирович

доктор філософії з соціальної роботи,

директор Департаменту соціального захисту населення Полтавської міської ради,

Полтава, Україна

E-mail: andrijkarkach@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3959-0568>

Researcher ID: AAQ-8151-2020

Формування професійно важливих компетентностей майбутніх соціальних працівників у ході волонтерської діяльності

Основною метою сучасної системи формування особистості є становлення кваліфікованих, всебічно розвинених особистостей, компетентних у сферах своєї діяльності. Сучасний ринок праці вимагає не кваліфікацію, а компетентність як сукупність навичок, властивих кожному майбутньому фахівцю.

Вивчення специфіки впливу волонтерської діяльності на особистісно-професійний розвиток майбутніх соціальних працівників набуває особливої актуальності. Війна росії проти України значно концептуалізувала та актуалізувала зазначену проблематику.

Мета статті – визначити роль волонтерської діяльності у професійному становленні майбутніх соціальних працівників – студентів закладів вищої освіти.

Дослідження мало лонгитюдний характер: формуючий експеримент охоплював увесь період навчання у закладі вищої освіти та одночасної участі/неучасті у волонтерській діяльності.

Також було використано метод заочного анкетування учасників волонтерських загонів.

Для аналізу даних застосовувалися статистичні методи, у тому числі U-критерій Манна-Уїтні для виявлення значущості відмінностей у середніх значеннях, критерій знакового рангу Вілкоксона для визначення достовірності змін.

Готовність до особистісного та професійного зростання є пріоритетною метою загальної та професійної підготовки майбутніх соціальних працівників.

Первинний список професійно важливих компетентностей (ПВК) об'єднав загальні та специфічні ПВК для напряму підготовки майбутніх соціальних працівників, виділені за допомогою аналізу професіограми соціального працівника.

Результати співвідношення прояву тієї чи іншої компетентності в ЕГ і КГ ранжували на три умовних градації.

Проведено аналіз мотиваційного компонента участі майбутніх соціальних працівників у волонтерській діяльності.

Аналіз подібності змін, що виявилися у дослідженні і ранжування їх за ступенем того, наскільки позитивний вплив мала волонтерська діяльність як ресурс розвитку ПВК, дав можливість умовно виділити шість типів змін.

Отримані результати загалом підтверджують, що участь майбутніх соціальних працівників у спеціально організованій волонтерській діяльності сприяє більш ефективному розвитку багатьох професійно важливих компетентностей.

Ключові слова: волонтерська діяльність, волонтер, майбутній соціальний працівник, професійні компетентності, заклад вищої освіти.

Вступ. В останнє десятиліття до волонтерства як соціального явища в Україні виявляється доволі широкий інтерес з позицій різних наукових дисциплін. Феномен волонтерства вивчається в історичному, психологічному, правовому полі, галузях економіки, соціології, соціальної педагогіки, соціальної роботи, соціальної психології. Волонтерська громадська діяльність майбутніх соціальних працівників може допомогти не тільки вирішити багато соціальних проблем суспільства, але й сприяти розвитку соціально-значимих якостей майбутніх фахівців із соціальної роботи, формуванню у них активної життєвої позиції. Отже, вивчення специфіки впливу волонтерської діяльності на особистісно-професійний розвиток

майбутніх соціальних працівників набуває особливої актуальності. Війна росії проти України значно концептуалізувала та актуалізувала зазначену проблематику.

Мета та завдання дослідження. Особливе значення має волонтерська діяльність для студентів – майбутніх соціальних працівників. Участь у ній не лише допомагає розкриттю соціально-орієнтованого потенціалу молоді, але й сприяє розвитку у них лідерських якостей, комунікабельності, а також стає частиною їхнього професійного становлення. Професійно орієнтоване волонтерство допомагає студенту набутти професійного досвіду, виявити правильність професійного самовизначення та свою профпридатність. Водночас існує проблема системної та регулярної включеності студентів до волонтерської діяльності. Отже, мета статті – визначити роль волонтерської діяльності у професійному становленні майбутніх соціальних працівників – студентів закладів вищої освіти.

Матеріали та методи дослідження. Дослідження мало лонгітюдний характер: формуючий експеримент охоплював увесь період навчання у закладі вищої освіти та одночасної участі/неучасті у волонтерській діяльності.

Вибірку склали 90 здобувачів вищої освіти Полтавського інституту економіки і права (середнє значення віку $m = 27$, стандартне відхилення $SD = 1,69$) напряму підготовки: 231 «Соціальна робота».

Експериментальна група (ЕГ) включила студентів, залучених у волонтерську діяльність (38 ос.), на відміну від контрольної групи (КГ, 43 ос.). Групи ЕГ та КГ були підібрані еквівалентними за віком, розподілами за статтю.

Також було використано метод заочного анкетування учасників волонтерських загонів ($n = 38$).

Для аналізу даних застосовувалися статистичні методи, у тому числі U-критерій Манна-Уїтні для виявлення значущості відмінностей у середніх значеннях, критерій знакового рангу Вілкоксона для визначення достовірності змін.

Результати дослідження. На базі Полтавського інституту економіки і права суспільно-педагогічна системоутворююча діяльність здобувачів вищої освіти – майбутніх соціальних працівників переважно реалізується через участь у роботі волонтерських загонів: «Волонтерський компас», «Чуйні серця», у суспільно-корисній та культурно-мистецькій діяльності. Діяльність волонтерських загонів сприяє студентам – майбутнім соціальним працівникам у самореалізації, прояві різноманітних видів соціальної активності.

Проведене нами заочне анкетування у квітні – травні 2024 року ($n = 38$) вказує на те, що професійно-орієнтована волонтерська діяльність під час підготовки майбутніх соціальних працівників не тільки розвиває необхідні професійні якості та компетентності, але й стає етапом їхньої професіоналізації, допомагає якнайшвидше працевлаштуватися, а також розвиває соціально-професійну активність.

У дослідженні враховувалися мотиви включення майбутніх соціальних працівників до участі у волонтерському русі, труднощі, з якими вони стикаються, освітній ефект та особистісне зростання, яке вони спостерігають у процесі навчання та участі у роботі волонтерських загонів «Волонтерський компас» та «Чуйні серця».

Середній вік майбутніх соціальних працівників – членів волонтерських загонів «Волонтерський компас» та «Чуйні серця» – 27 років. Серед волонтерів – майбутніх соціальних працівників 69% мають середню професійну освіту, з них 34% мають освіту в інших сферах (юридичній, економічній, філологічній тощо). Більшість студентів – майбутніх соціальних працівників займають активну соціальну позицію, беруть участь у роботі громадських організацій та рухів: 32% з них перебувають у студентському самоврядуванні (Студентська рада, Рада з творчого розвитку студентів, Студентське наукове товариство, Полтавська міська молодіжна громадська організація «Об'єднана студентська рада» тощо), 12% здобувачів вищої освіти працюють на різних підприємствах, у компаніях та організаціях, діяльність яких не пов'язана із системою волонтерської діяльності.

За підсумками опитування, найвищий відсоток участі майбутніх соціальних працівників-волонтерів у підтримці Збройних Сил України (100%), підтримці членів сімей загиблих ветеранів (97%), підтримці ветеранського центру (92%), наданні допомоги літнім людям (82%), особам з інвалідністю (78%), дітям з релокованих ДБСТ (72%), внутрішньо переміщеним особам (71%). Наступною за активністю є робота на території населеного пункту – участь у толоках: прибирання сміття, благоустрій парків, доріг, озеленення території (68%), допомога у притулку для бездомних тварин (63%) тощо.

Моніторинг працевлаштування та професійного зростання випускників Полтавського інституту економіки і права підтвердив, що участь у волонтерській діяльності, прояв соціальної активності у роки навчання сприяють успішному особистісному та професійному становленню майбутніх соціальних працівників: 57% працевлаштовуються в організації надавачів соціальних послуг, 11% – у систему соціального захисту, 7% – в органи державної влади та місцевого самоврядування, 5% – у служби зайнятості, по 4% – в органи пенсійного забезпечення та освіти, 3% – в органи пенітенціарної системи. Показовим є той факт, що волонтерську та добровольчу діяльність як фахову для подальшого

працевлаштування обрали 5% респондентів (Черевична, 2025). При цьому до участі у волонтерських загонах вони такого наміру не мали.

У напрямі теми, що нас цікавить, був проведений аналіз мотиваційного компонента участі майбутніх соціальних працівників у волонтерській діяльності, який виявив такі основні мотиви:

- включеність у найактуальніші події з надання допомоги (фінансової, психологічної, фізичної, педагогічної, соціальної тощо) тим, хто її потребує (62,3%);
- можливість брати участь у соціальних змінах, бажання реалізувати свої ініціативи (81,5%);
- можливість створення благодійних проєктів (у тому числі, краудфандинг) (45,7%);
- участь волонтерів в організації та проведенні заходів різного рівня, як-от інтелектуальні ігри, спортивні дитячі ігри, Універсіада, «Студентська весна» (43,8%);
- участь у стажуваннях (51,4%);
- продовжити навчання після завершення бакалаврату (72,7%);
- участь у громадській діяльності (67,5%);
- підвищити кваліфікацію для професійного розвитку (79,4%);
- здобути досвід роботи (81,2%);
- використовувати накопичений досвід як соціальний капітал, який можна примножувати, накопичувати, впроваджувати, реалізовувати та поширювати (44,3%);
- нові можливості, нові знання (51,7%);
- зв'язок волонтерської діяльності з майбутньою професійною діяльністю (53,7%);
- розширення кола спілкування, контактів тощо (65,3%).
- У відповідь на питання про труднощі, з якими стикаються майбутні соціальні працівники під час волонтерської діяльності, здобувачі відзначають:
 - нестачу часу (21,8%);
 - нерозуміння мети певних видів діяльності (14,1%);
 - недостатність базових знань (52,7%);
 - неможливість вибору індивідуального маршруту навчання для суміщення з участю у волонтерській діяльності (31,4%).

Переважно це пов'язано з питаннями студентського самоврядування та самоорганізації у ході виконання завдань з освітньої діяльності.

Як пропозиція, здобувачі вищої освіти – майбутні соціальні працівники запропонували використовувати більш активні методи та технології навчання, практико-орієнтовані форми у навчальному процесі, збільшити години практик, ширше застосовувати дуальну освіту, розширити спектр дисциплін підготовки у системі електронного дистанційного навчання Moodle.

Нині з урахуванням основних тенденцій розвитку сучасної освіти в Україні гостро постає питання про перехід на якісно новий рівень професійної підготовки випускників (Скачкова, 2016).

За сучасної соціально-економічної ситуації, зумовленої війною росії проти України, і у зв'язку зі зростаючим числом соціальних проблем зростає потреба у волонтерстві як діяльності з надання безоплатної соціальної допомоги та послуг особам та соціальним групам населення, які опинилися у складних життєвих обставинах (Панькова & Касперович, 2022).

Однією з основних цілей державної молодіжної політики є ефективне використання потенціалу молодіжного волонтерського руху для вирішення соціальних проблем сучасного українського суспільства. Волонтерство, будучи соціальним явищем та соціальним феноменом суспільства, розглядається як форма громадянської участі у суспільно корисних справах, а також як спосіб колективної взаємодії. З одного боку, волонтерство є сукупністю суспільних відносин, соціально спрямованою корисною добровільною діяльністю, з іншого – діяльністю, що надає можливість вирішувати проблеми морального, етичного та особистісного характеру (Чайка, 2017).

Безумовно, нині волонтерська діяльність стає дедалі звичнішою формою самореалізації громадян, вирішення їхніх життєвих проблем та соціально значущих завдань (допомога постраждалим внаслідок обстрілів, тяжкопораненим у медичних закладах, евакуйованим громадянам, внутрішньо переміщеним особам та іншим особам, які опинилися у складних життєвих обставинах, пошук зниклих безвісти та тих, хто перебуває у полоні, донорство тощо) (Веденєєв & Турчак, 2018).

Зараз волонтерська діяльність студентів розглядається як засіб підвищення якості навчання, умова формування соціально відповідальної особистості та соціальної активності, етап у професійній самореалізації, фактор інноваційної та наукової активності студентів (Червоненко, 2020).

Процес залучення до волонтерської діяльності забезпечує становлення особистості волонтера через залучення його до базових цінностей на основі розвиненої спроможності взаємодії з іншими людьми. Отже, формує професійно значущі компетентності.

Волонтерство є одним з яскравих проявів майбутніми соціальними працівниками свого світорозуміння, ментальності, субкультури, тому волонтерська діяльність може виступати як критерій, як засіб і як форма морального виховання та відтворення у суспільстві загальнолюдських цінностей та етичних позицій (Доманчук, 2017).

Готовність до особистісного та професійного зростання є пріоритетною метою загальної та професійної підготовки майбутніх соціальних працівників, про що свідчить наявність компонентів такої готовності у переліку загальнокультурних, загальнопрофесійних та професійних компетентностей випускників, які визначаються державними освітніми стандартами («Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 231 «Соціальна робота» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти», 2023; «Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 231 «Соціальна робота» для другого (магістерського) рівня вищої освіти», 2023).

Загальна підготовка майбутніх соціальних працівників до волонтерської діяльності повинна мати характер професійної орієнтації (процес, покликаний допомогти волонтеру зрозуміти цілі своєї діяльності та комфортно почуватись у волонтерській організації та виконувати волонтерську діяльність). Процес професійного навчання та адаптації майбутніх соціальних працівників до певних видів діяльності (забезпечення волонтерів базовою та практичною інформацією, уміннями, навичками, досвідом, компетентностями), за допомогою яких вони зможуть співвідносити свої дії зі спільною діяльністю та зможуть сприяти досягненню конкретних цілей організації, належить до професійної підготовки.

Обговорення результатів. Спочатку було складено первинний список професійно важливих компетентностей (ПВК), що об'єднав загальні та специфічні ПВК для напряму підготовки майбутніх соціальних працівників, виділені за допомогою аналізу професіограми соціального працівника.

На початку експерименту співвідношення вираженості якості, що характеризує розвиток ПВК, в ЕГ і КГ були принципово різними: одні властивості спочатку були краще розвинені в ЕГ, інші – в КГ, а стосовно третіх дані групи виявилися еквівалентними. Ми оцінювали результати експерименту з урахуванням цього факту, а також з урахуванням тих змін, які відбулися у компетентностях, що розглядаються, за час експерименту (табл. 1).

Для вирішення цього завдання виділимо три принципово різних результати, що характеризують співвідношення прояву тієї чи іншої компетентності в ЕГ і КГ. Ранжуємо ці результати за такою умовною градацією:

- «ефективний», коли сформованість компетентності в ЕГ виявилася краще, ніж у КГ, тобто позитивний її прояв в ЕГ був достовірно вище, ніж у КГ, а негативний – навпаки;
- «звичайний», коли сформованість компетентності в ЕГ і КГ статистично не відрізнялася;
- «незначний», коли сформованість компетентності в ЕГ виявилася гіршою, ніж у КГ, тобто позитивний її прояв в ЕГ був достовірно нижче, ніж у КГ, а для негативного – навпаки.

Окрім цього, ми систематизували та узагальнили результати аналізу змін, що відбулися за час експерименту (табл. 2).

Таблиця 1

Розрахунок статистичних показників, які описують основні тенденції та відмінності в середніх значеннях для ПВК, виміряних у період виконання волонтерської роботи та навчання у ЗВО

Професійно важливі компетентності	Група	Початок експерименту			Кінець експерименту		
		М	SD	P (z)	М	SD	P (z)
1	2	3	4	5	6	7	8
1. Ініціативність та працездатність	ЕГ	20,35	4,23	0,089	21,27	4,28	0,963
	КГ	21,30	3,50	(-1,70)	21,50	4,03	(-0,47)
2. Комунікабельність	ЕГ	21,49	4,78	0,297	20,83	5,67	0,006
	КГ	21,82	5,20	(-1,04)	17,51	8,29	(-2,74)
3. Стресостійкість	ЕГ	5,08	4,33	0,319	5,10	4,18	0,535
	КГ	3,89	3,07	(-1,00)	5,32	3,48	(-0,62)
4. Організаторські здібності	ЕГ	20,92	3,82	0,813	24,48	5,39	0,028
	КГ	20,77	3,42	(-0,24)	23,00	5,39	(-2,20)
5. Толерантність	ЕГ	14,61	3,87	0,203	11,06	5,03	0,042
	КГ	14,02	3,66	(-1,27)	12,19	4,40	(-2,04)
6. Рефлексія	ЕГ	4,28	2,74	0,503	3,65	2,15	0,003
	КГ	4,44	2,63	(-0,67)	4,57	2,66	(-2,92)
7. Відсутність схильності до депресивних станів	ЕГ	11,09	5,59	0,833	10,53	6,68	0,001
	КГ	10,43	4,47	(-0,21)	13,04	5,41	(-3,57)

Продовження таблиці 1

1	2	3	4	5	6	7	8
8. Особиста та соціальна відповідальність	ЕГ	21,93	4,10	0,225	23,73	5,22	0,017
	КГ	21,51	3,19	(-1,21)	21,91	3,95	(-2,39)
9. Самоефективність та самозорієнтованість	ЕГ	22,16	4,40	0,261	24,65	4,69	0,033
	КГ	22,20	3,26	(-1,12)	23,01	4,98	(-2,13)
10. Розпізнавання та розвиток сильних сторін клієнтів	ЕГ	125,3	16,65	0,049	129,3	16,68	0,002
	КГ	122,8	13,33	(-1,97)	123,4	14,40	(-3,15)
11. Особиста адекватність та соціальна адаптивність	ЕГ	3,71	2,54	0,683	2,74	2,12	0,001
	КГ	3,69	2,22	(-0,41)	3,71	2,53	(-3,18)
12. Емпатія	ЕГ	18,71	2,88	0,944	20,64	4,12	0,006
	КГ	18,73	3,10	(-0,71)	19,02	4,17	(-2,75)
13. Сумлінність	ЕГ	129,3	16,39	0,040	131,2	16,72	0,011
	КГ	126,2	15,37	(-2,05)	126,9	15,27	(-2,53)

Примітки: ЕГ, КГ – експериментальна і контрольна групи, що відповідають напрямам підготовки для аналізованих компетентностей (табл. 1); початок, кінець – вимірювання під час початку та закінчення експерименту відповідно; n – обсяг групи чи підгрупи (кількість людина); M – середнє значення; SD – стандартне відхилення; z – z-значення критерія Манна-Уїтні; P – точний двосторонній рівень статистичної значущості; ПВК, що відповідають властивостям і напрямам професійної підготовки, представлені в табл. 1; для значних відмінностей ($p < 0,05$) значення P виділено напівжирним шрифтом

Таблиця 2

Зміни під час навчання у ЗВО і участі у волонтерській діяльності майбутніх соціальних працівників

Професійно важливі компетентності	Група	ЗМІНИ за час навчання та волонтерства				Відмінності змін	
		M	SD	Z	P	Z	P
1. Ініціативність та працездатність	ЕГ	0,92	1,98	-4,71	0,001	-3,12	0,002
	КГ	0,20	2,04	-1,08	0,279		
2. Комунікабельність	ЕГ	-0,66	6,33	-0,49	0,137	-2,47	0,013
	КГ	-4,31	8,43	-4,97	0,001		
3. Стресостійкість	ЕГ	0,02	2,20	-0,54	0,597	-2,09	0,036
	КГ	1,43	2,35	-3,59	0,001		
4. Організаторські здібності	ЕГ	3,56	4,04	-7,72	0,001	-2,34	0,020
	КГ	2,23	4,20	-5,59	0,001		
5. Толерантність	ЕГ	-3,56	2,80	-9,48	0,001	-4,20	0,001
	КГ	-1,83	2,91	-8,48	0,001		
6. Рефлексія	ЕГ	-0,63	1,92	-3,25	0,001	-3,04	0,002
	КГ	0,13	1,33	-1,58	0,114		
7. Відсутність схильності до депресивних станів	ЕГ	-0,55	3,54	-1,52	0,129	-5,89	0,001
	КГ	2,61	3,55	-3,80	0,001		
8. Особиста та соціальна відповідальність	ЕГ	1,79	3,32	-3,83	0,001	-2,12	0,034
	КГ	0,39	3,00	-1,48	0,139		
9. Самоефективність та самозорієнтованість	ЕГ	2,49	3,02	-6,49	0,001	-3,05	0,002
	КГ	0,81	3,80	-4,48	0,001		
10. Розпізнавання та розвиток сильних сторін клієнтів	ЕГ	4,05	5,66	-5,83	0,001	-3,82	0,001
	КГ	0,51	6,38	-3,15	0,002		
11. Особиста адекватність та соціальна адаптивність	ЕГ	-0,96	1,83	-2,56	0,010	-3,00	0,003
	КГ	0,01	1,66	-0,42	0,672		
12. Емпатія	ЕГ	1,92	3,44	-4,80	0,001	-3,54	0,001
	КГ	0,29	2,83	-2,78	0,005		
13. Сумлінність	ЕГ	1,89	3,86	-5,26	0,001	-2,82	0,009
	КГ	0,60	4,56	-1,45	0,147		

Примітка: ЗМІНИ – різниця між значеннями наприкінці і на початку навчання; P – p-значення критерія Вілкоксона; Z – z-значення критерія Манна-Уїтні; інші позначення, як у табл. 1; ПВК, відповідні аналізованим властивостям, представленим у табл. 1; для достовірних зрушень ($p < 0,05$) та значних відмінностей середніх значень змін ($p < 0,05$) значення P виділені напівжирним шрифтом

Аналіз подібності змін, що виявилися у дослідженні і ранжування їх за ступенем того, наскільки позитивний вплив мала волонтерська діяльність як ресурс розвитку ПВК, дав можливість умовно виділити такі типи змін:

- тип 1 – встановлено поліпшення тільки в ЕГ; при цьому зміни в ЕГ значно сильніші, ніж у КГ;
- тип 2 – встановлено поліпшення тільки в ЕГ; при цьому зміни в ЕГ і КГ статистично не різняться;
- тип 3 – встановлено поліпшення і в ЕГ, і КГ; при цьому зміни в ЕГ значно сильніший, ніж у КГ;
- тип 4 – встановлено поліпшення і в КГ, і ЕГ; при цьому зрушення в ЕГ і КГ статистично не різняться;
- тип 5 – відсутність встановлених змін як і ЕГ, так і у КГ; при цьому зрушення в ЕГ та КГ статистично не різняться;
- тип 6 – достовірне погіршення лише у КГ; при цьому зрушення в КГ значно сильніше, ніж в ЕГ.

Цей результат підтверджує ресурсні можливості волонтерської діяльності майбутніх соціальних працівників з розвитку ПВК. Що могло стати причиною недосягнення значних відмінностей у середніх та достовірних зрушеннях (табл. 1 і 2)? Для прояснення цього питання необхідні подальші, ширші наукові дослідження.

Висновки. Участь студентів – майбутніх соціальних працівників у волонтерському русі, а також у волонтерській діяльності, що проводиться в рамках майбутньої професійної діяльності у ході практики та у процесі включеності до складу діючих організацій та команд, що реалізують соціально значущі проекти, помітно підкріплює знання у галузі обраної ними професії, мотивує на подальше розширення спектру сформованих професійних навичок, підвищує самооцінку професійних та особистісних якостей майбутніх соціальних працівників.

Отримані у формуальному експерименті результати загалом підтверджують, що участь майбутніх соціальних працівників у спеціально організованій волонтерській діяльності сприяє більш ефективному розвитку багатьох професійно важливих компетентностей. Конструктивний аналіз подібних випадків представляє перспективи подальшого продовження дослідження.

Література

Веденєєв Д., Турчак О. Волонтерський рух в Україні в ході російсько-української війни: ризики праці та форми державного і громадського визнання. *Військово-науковий вісник*. 2018. № 30. С. 206–216. URL: <http://vnnv.asv.gov.ua/article/view/153726>.

Доманчук Д. Роль волонтерства у процесі соціалізації студентської молоді. *Молодий вчений*. 2017. № 2 (42). С. 491–495.

Панькова О., Касперович О. Український волонтерський рух в умовах збройної російської агресії в контексті національних та глобальних викликів і можливостей повоєнного відновлення країни. *Журнал європейської економіки*. 2022. Т. 21. № 3. С. 277–290. URL: <http://jeej.wunu.edu.ua/index.php/ukjee/article/view/1605>.

Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 231 «Соціальна робота» для другого (магістерського) рівня вищої освіти: Наказ від 24 квітня 2019 року № 556: станом на 29 грудня 2023 року. URL: <https://bit.ly/45BKPoL> (дата звернення: 12.08.2025).

Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 231 «Соціальна робота» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти: Наказ від 24 квітня 2019 року № 557: станом на 29 грудня 2023 року. URL: <https://bit.ly/3JD0WK5> (дата звернення: 12.08.2025).

Скачкова Г. Особливості сучасної професійної підготовки соціальних працівників у вищих навчальних закладах. *Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка*. 2016. № 3 (48). С. 128–133.

Чайка І. Волонтерство: сутність феномена та особливості його функціонування в сучасній Україні. *Науково-теоретичний альманах Грані*. 2017. № 20 (7). С. 72–79. URL: <https://doi.org/10.15421/171798>.

Червоненко К. Формування соціальної компетентності майбутніх соціальних працівників засобами волонтерської діяльності. *Науковий часопис НПУ імені М. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2020. № 77. С. 216–220. DOI: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.77.49>.

Черевична Н. Соціокультурні особливості соціальної роботи (на прикладі Полтавської міської територіальної громади): кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістр: 231. Полтава, 2025. 81 с.

Formation of professionally important competencies of future social workers during volunteer activities

Karkach Andriy

Doctor of Philosophy in Social Work,

Director of the Department of Social Protection of the Population of Poltava City Council, Poltava, Ukraine

The main goal of the modern system of personality formation is the formation of qualified, comprehensively developed individuals, competent in their fields of activity. The modern labor market requires not qualification, but competence, as a set of skills inherent in every future specialist.

The study of the specifics of the impact of volunteer activity on the personal and professional development of future social workers is gaining particular relevance. The war of Russia against Ukraine significantly conceptualized and actualized the above-mentioned issues.

The purpose of the article is to determine the role of volunteer activity in the professional development of future social workers – students of higher education institutions.

The study was longitudinal in nature: the formative experiment covered the entire period of study at a higher education institution and simultaneous participation/non-participation in volunteer activity.

The method of correspondence questionnaires of participants of volunteer units was also used.

Statistical methods were used to analyze the data, including the Mann-Whitney U-test to identify the significance of differences in mean values, the Wilcoxon Signed Rank Test to determine the reliability of changes.

The content of the study and its results. Readiness for personal and professional growth is a priority goal of the general and professional training of future social workers.

The primary list of professionally important competencies (PVC), which combined general and specific PVC for the direction of training of future social workers, was selected using the analysis of the social worker's professionogram.

The results of the ratio of the manifestation of a particular competence in the EG and CG were ranked into three conditional gradations.

An analysis of the motivational component of the participation of future social workers in volunteer activities was conducted.

An analysis of the similarity of the changes that were revealed in the study and their ranking by the degree of positive impact of volunteering as a resource for the development of PVC made it possible to conditionally distinguish six types of changes.

The results obtained generally confirm that the participation of future social workers in specially organized volunteer activities contributes to the more effective development of many professionally important competencies.

Keywords: *volunteer activities, volunteer, future social worker, professional competencies, higher education institution.*

References

Viedienieiev, D., & Turchak, O. (2018). Volonterskyi rukh v Ukraini v khodi rosiisko-ukrainskoi viiny: ryzyky pratsi ta formy derzhavnoho i hromadskoho vyznannia [Volunteer movement in Ukraine during the Russian-Ukrainian war: labor risks and forms of state and public recognition]. *Viiskovo-naukovyi visnyk*, (30), 206–216. Retrieved from <http://vnn.asv.gov.ua/article/view/153726> [in Ukrainian].

Domanchuk, D. (2017). Rol volonterstva u protsesi sotsializatsii studentskoi molodi [The role of volunteering in the socialization process of student youth]. *Molodyi vchenyi*, (2 (42)), 491–495 [in Ukrainian].

Pankova, O., & Kasperovych, O. (2022). Ukrainskyi volonterskyi rukh v umovakh zbroinoi rosiiskoi ahresii v konteksti natsionalnykh ta hlobalnykh vyklykiv i mozhlyvosti povoiennoho vidnovlennia krainy [Ukrainian volunteer movement in the context of armed Russian aggression in the context of national and global challenges and opportunities for the country's post-war recovery]. *Zhurnal yevropeiskoi ekonomiky*, 21 (3), 277–290. Retrieved from <http://jeej.wunu.edu.ua/index.php/ukjee/article/view/1605> [in Ukrainian].

Pro zatverdzhennia standartu vyshchoi osvity za spetsialnistiu 231 "Sotsialna robota" dlia druhoho (mahisterskoho) rivnia vyshchoi osvity [On approval of the standard of higher education in specialty 231

“Social Work” for the second (master’s) level of higher education], Nakaz № 556 (2023). Retrieved from <https://bit.ly/45BKPoL> [in Ukrainian].

Pro zatverdzhennia standartu vyshchoi osvity za spetsialnistiu 231 “Sotsialna robota” dlia pershoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity [On approval of the standard of higher education in specialty 231 “Social Work” for the first (bachelor’s) level of higher education], Nakaz № 557 (2023). Retrieved from <https://bit.ly/3JD0WK5> [in Ukrainian].

Skachkova, H. (2016). Osoblyvosti suchasnoi profesiinoi pidhotovky sotsialnykh pratsivnykiv u vyshchyykh navchalnykh zakladakh [Features of modern professional training of social workers in higher educational institutions]. *Visnyk NTUU “KPI”. Filosofiia. Psykholohiia. Pedahohika* (3 (48)), 128–133 [in Ukrainian].

Chaika, I. (2017). Volonterstvo: sutnist fenomena ta osoblyvosti yoho funktsionuvannia v suchasni Ukraini [Volunteering: the essence of the phenomenon and the peculiarities of its functioning in modern Ukraine]. *Naukovo-teoretychnyi almanakh Hrani*, (20 (7)), 72–79. <https://doi.org/10.15421/171798> [in Ukrainian].

Chervonenko, K. (2020). Formuvannia sotsialnoi kompetentnosti maibutnykh sotsialnykh pratsivnykiv zasobamy volonterstoi diialnosti [Formation of social competence of future social workers through volunteer activities]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Seriia 5. Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy*, (77), 216–220. <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.77.49> [in Ukrainian].

Cherevychna, N. (2025). Sotsiokulturni osoblyvosti sotsialnoi roboty (na prykladi Poltavskoi miskoi terytorialnoi hromady) [Sociocultural features of social work (on the example of the Poltava urban territorial community)] [Kvalifikatsiina robota na zdobuttia osvitnoho stupenia mahistr]. Poltavskyi instytut ekonomiky i prava [in Ukrainian].

Received: August 30, 2025
Accepted: September 15, 2025
Published: October 21, 2025